Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ilgtspējīga un noturīga ūdensapgādes infrastruktūra un sadales tīkli"

(pašiniciatīvas atzinums)

(2023/C 349/14)

Ziņotājs: ***Thomas KATTNIG***

Pilnsapulces lēmums	25.1.2023.
Juridiskais pamats	Reglamenta 52. panta 2. punkts
	Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	26.6.2023.
Pieņemts plenārsesijā	13.7.2023.
Plenārsesija Nr.	580
Balsojuma rezultāts	
(par/pret/atturas)	199/10/17

1. **Secinājumi un ieteikumi**

1.1. EESK ir pārliecināta, ka klimata krīzes un ar to saistītās ūdens resursu nepietiekamības dēļ ir jāīsteno visi nepieciešamie pasākumi, kas mazinātu ūdens zudumus, nodrošinātu ūdens resursu taisnīgu sadali un atvieglotu ūdens resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu. It īpaši ūdens nepietiekamības gadījumā par ūdens sadales un izmantošanas pamatprioritāti vienmēr jāizvirza tīra un cenas ziņā pieejama dzeramā ūdens piegāde cilvēkiem, un tai jābūt svarīgākai par ūdens izmantošanu rūpniecībā, tūrismā un lauksaimniecībā. EESK aicina Komisiju un dalībvalstis visās ūdens resursu politikas jomās piemērot tiesībās balstītu pieeju un pievērsties ūdens nabadzības problēmai, tādējādi pieskaņojoties arī Eiropas sociālo tiesību pīlāram. EESK ierosina veicināt vienotu pieeju ūdens trūkuma problēmas izpratnei ES līmenī un izstrādāt visaptverošu ūdens trūkuma definīciju, lai katra dalībvalsts saskaņā ar Eiropas definīciju varētu izstrādāt savu kontekstuālo definīciju.

1.2. EESK uzskata, ka ūdensapgāde ir sabiedrisks labums, jo tās prioritāte ir labi, kvalitatīvi un cenas ziņā pieejami pakalpojumi. Klimata krīzes radītās problēmas un ūdensapgādes infrastruktūrā vajadzīgie ieguldījumi ir saistīti ar ievērojamām izmaksām. EESK norāda, ka starp publisko un privāto ūdens resursu apsaimniekošanu pastāv atšķirība, jo abos šajos veidos ir atrodami gan labi, gan slikti piemēri. Privātā apsaimniekošanā, ņemot vērā tās koncentrēšanos uz peļņu, var būt grūtības izpildīt pakalpojuma universāluma pamatprasību, t. i., apkalpot 100 % iedzīvotāju. EESK uzskata, ka, neraugoties uz stingrajiem finanšu griestiem un birokrātiskajiem ierobežojumiem, publiskā ūdens resursu apsaimniekošana ir labāk piemērota, lai nodrošinātu gan vispārēju piekļuvi ūdens un kanalizācijas sistēmām par pieņemamu cenu un ar atbilstošiem kvalitātes standartiem, gan arī ekosistēmu atjaunošanu un aizsardzību un lai gādātu par nepieciešamajiem ieguldījumiem infrastruktūrā. EESK atkārtoti iesaka [1] attiecībā uz ieguldījumiem publiskajā infrastruktūrā ieviest "līdzsvarota budžeta normu", lai nodrošinātu produktivitāti un sociālo un ekoloģisko pamatu nākamo paaudžu labklājībai.

---

[1] Sk., piemēram, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumu par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Plāns *REPowerEU*"" (COM(2022) 230 final) un "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru attiecībā uz *REPowerEU* veltītajām atveseļošanas un noturības plānu nodaļām groza Regulu (ES) 2021/241, kā arī groza Regulu (ES) 2021/1060, Regulu (ES) 2021/2115, Direktīvu 2003/87/EK un Lēmumu (ES) 2015/1814" (COM(2022) 231 final – 2022/0164(COD)) (OV C 486, 21.12.2022., 185. lpp.), Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumu par tematu "Publiskie ieguldījumi enerģētikas infrastruktūrā kā daļa no klimata pārmaiņu problemātikas risinājuma" (pašiniciatīvas atzinums) (OV C 486, 21.12.2022., 67. lpp.) un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumu par tematu "Stratēģisks redzējums par enerģētikas pārkārtošanu Eiropas Savienības stratēģiskās autonomijas nodrošināšanai" (pašiniciatīvas atzinums) (OV C 75, 28.2.2023., 102. lpp.), utt.

1.3. Ūdens ir būtisks dzīvībai, tas ir kopējs labums un cilvēktiesības, kā atzīts pirmajā sekmīgajā Eiropas pilsoņu iniciatīvā "*Right2Water*", kuras rezultātā tika pārstrādāta Dzeramā ūdens direktīva, ko ES pieņēma 2020. gadā un kurā iekļauts īpašs pants par piekļuvi ūdenim. Šajā saistībā EESK iesaka Eiropas Savienībai pieņemt un stiprināt tiesisko regulējumu attiecībā uz ūdens koncesijas līgumiem, lai nodrošinātu gan piekļuvi ūdens un kanalizācijas sistēmām par pieņemamu cenu un ar atbilstošiem kvalitātes standartiem, gan arī ekosistēmu atjaunošanu un aizsardzību un lai gādātu par nepieciešamajiem ieguldījumiem infrastruktūrā. Ar sekmīgo Eiropas pilsoņu iniciatīvu "*Right2Water*" panāktie un Direktīvā 2014/23/ES ([2]) nostiprinātie izņēmumi attiecībā uz ūdeni un notekūdeņiem ir jāsaglabā arī turpmāk. It īpaši klimata krīzes kontekstā EESK arī iebilst pret jebkāda veida obligātu liberalizāciju ūdens un notekūdeņu apsaimniekošanas jomā.

1.4. Tā kā ūdens resursu sadale pasliktinās, EESK norāda, ka tautsaimniecība, it īpaši ūdensietilpīgā lauksaimniecība un nozares, kas patērē daudz ūdens, ir jāstrukturē tā, lai samazinātu ūdens patēriņu un uzlabotu ūdens atkalizmantošanu. Tāpēc būs vajadzīgas arī valstu un ES prasības un ieteikumi, kā labāk regulēt ūdens patēriņu un nodrošināt efektīvāku finansiālo atbalstu ūdens infrastruktūrai. EESK aicina ES iestādes izvirzīt ūdens jautājumu par prioritāti un izstrādāt ES zilo kursu.

1.5. EESK ir apņēmusies stiprināt principu "piesārņotājs maksā", kad piesārņojums tiek novērsts tā rašanās vietā, nevis attīrīts no notekūdeņiem, izmantojot "caurules gala" risinājumus. Pastāvīgi jāsamazina piesārņojošo vielu nonākšana ūdenī un gruntsūdeņos, lai nodrošinātu, ka dzeramā ūdens apgāde, notekūdeņu novadīšana un attīrīšana joprojām ir cenas ziņā pieņemama. Mērķorientēta notekūdeņu attīrīšanas uzlabošana, vienlaikus cieši saistot to ar ražotāju atbildības sistēmu, kā Komisija ierosinājusi pārstrādātajā Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvā, ir svarīgs solis, kuru Komiteja atbalsta; tomēr jānodrošina sabiedrības kontrole pār ražotāja atbildības organizācijām un visi ieguldījumi notekūdeņu attīrīšanas stacijās jāveic neatkarīgi un neietekmējoties no ražotāju organizācijām.

1.6. EESK vērš uzmanību uz lielajām problēmām, ar kurām pašvaldības saskaras ūdensobjektu izveides un uzturēšanas jomā. Lai šīs problēmas varētu risināt, būtu jāturpina attīstīt un būtiski atvieglot pašvaldību sadarbību. Tāpēc EESK aicina Komisiju paplašināt juridisko rīcības brīvību, it īpaši publiskā iepirkuma tiesību jomā.

1.7. Ieguldījumi, kas ūdens un notekūdeņu apsaimniekošanas jomā nepieciešami, lai panāktu ilgtspējīgu, konkurētspējīgu un taisnīgu "zilo pārkārtošanos", jāorientē uz optimālu ekoloģisko un ekonomisko izmaksu un ieguvumu attiecību, vienlaikus īpašu uzmanību pievēršot mazāk aizsargātām iedzīvotāju grupām. Lai veicinātu uz ūdens resursu efektīvu izmantošanu vērstu saimniekošanu un ieradumus, būtiska nozīme ir arī pētniecībai un inovācijai, kā arī rūpniecības, lauksaimniecības un mājsaimniecību informēšanas kampaņām.

1.8. EESK norāda uz klimata krīzes izraisīto biodaudzveidības zudumu, ko vēl vairāk saasina tādi pasākumi kā pārāk silta ūdens novadīšana upēs. Šīs nepilnības ir jāņem vērā, turpmāk plānojot ūdens resursu apsaimniekošanas infrastruktūru, lai nodrošinātu, ka šie problēmjautājumi tiek iespējami labi risināti, nevis vēl vairāk saasināti. Vienlaikus jāveic visaptveroši pasākumi, lai līdz 2050. gadam globālo temperatūras paaugstināšanos ierobežotu līdz 1,5 °C.

1.9. EESK ierosina Eiropas Komisijai sākt Eiropas mēroga sabiedriskās apspriešanas procesu, kas, izvērtējot Eiropas vajadzības pēc ūdens, kalpos par pamatu turpmākajiem "ES zilā kursa" pasākumiem.

([2]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/23/ES (2014. gada 26. februāris) par koncesijas līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanu (OV L 94, 28.3.2014., 1. lpp.).

2. **Vispārīga informācija**

2.1. Ūdens ir dzīvei nepieciešams labums, bez kā nevar iztikt ne cilvēki, ne daba un bez kā nav iespējama tautsaimniecības un sabiedrības funkcionēšana. Lielāko daļu ūdens resursu izmanto lauksaimniecībā (70 %), kam seko rūpniecība (22 %) un mājsaimniecības (8 %). Tajā pašā laikā vidējie ar ūdensapgādi un sanitāriju saistītie izdevumi Eiropas Savienībā katru gadu sasniedz 100 miljardus EUR. Tie pieaugs līdz aptuveni 250 miljardiem EUR, lai nodrošinātu atbilstību ES noteikumiem par notekūdeņu attīrīšanu un dzeramā ūdens apgādi ([3]).

2.2. Lai ūdens resursi turpmāk būtu pietiekami, būs jāuzlabo ūdens resursu apsaimniekošanas infrastruktūra un jāpalielina krātuvju jauda. Tāpēc veicams plašs pasākumu klāsts, sākot ar lietus ūdens savākšanu rezervuāros, krātuvju un slēgtu ūdensapgādes sistēmu būvniecību un beidzot ar augsnes noslēgšanas mazināšanu, kas palielinātu augsnes spēju uzkrāt ūdeni. Dažādu ūdens plūsmu applūšanas gadījumā ir jāmēģina pārpalikumu novirzīt un uzglabāt kontrolētās ūdenskrātuvēs. Vietām gar ūdens plūsmām būtu jānodrošina buferkapacitāte, lai laika gaitā liekais ūdens varētu izplūst un lai varētu mazināt ūdens pārpalikumus. Jau iepriekš ir jāgatavojas šādām situācijām, veicot ieguldījumus infrastruktūrā.

2.3. ANO Ģenerālā asambleja 2010. gadā ([4]) skaidri atzina, ka cilvēktiesības uz ūdeni un sanitāriju ir atsevišķas tiesības. Ir steidzami jāveic pirmie soļi, lai transponētu minētās tiesības, kas nostiprinātas Direktīvā (ES) 2020/2184 ([5]) un Komisijas priekšlikumā saistībā ar Direktīvas 91/271/EEK ([6]) pārskatīšanu. Dalībvalstis apņemas līdz 2030. gadam uzlabot visu ES iedzīvotāju iespējas piekļūt tīram un cenas ziņā pieejamam dzeramajam ūdenim un sanitārijai. Komisijas sniegtā informācija ([7]) liecina, ka aptuveni 10 miljoniem cilvēku Eiropas Savienībā pašlaik nav piekļuves sanitārijai. Īstenošanas procesā dalībvalstīm tas ir pienācīgi jāņem vērā. Zilā kursa iniciatīvas mērķis ir vēl vairāk pastiprināt šos centienus.

2.4. Klimata krīze jau būtiski ietekmē ūdens resursu apsaimniekošanu pasaulē. Vienas no sekām ir jūras līmeņa paaugstināšanās, kas palielina ūdens iekļuvi piekrastes teritorijās. Vienlaikus klimata krīze izraisa upju ūdens un gruntsūdeņu līmeņa pazemināšanos daudzos reģionos. Situācija saasina pārtikas trūkumu, jo saldūdens izmantošanai vairāku pārtikas produktu ražošanā nav alternatīvas ([8]).

2.5. Klimata krīzes dēļ izsīkst pašlaik pieejamie ūdens resursi, un tā izraisa sausumu un ūdenskrātuvju izžūšanu ([9]), okeānu sasilšanu un dzīvotņu iznīcināšanu, kas ietekmē ekosistēmu kopumā.

2.6. Ūdensapgāde ir vitāli svarīga iedzīvotājiem un ir kritiskās infrastruktūras daļa. Lai dzeramo ūdeni varētu piegādāt iedzīvotājiem, ūdenssūkņu darbināšanai parasti ir vajadzīga elektroenerģija. Dzeramā ūdens piegādātāji jau izmanto rezerves sistēmas un paši savus enerģijas ieguves avotus, lai elektroapgādes pārtraukuma gadījumā varētu turpināt dzeramā ūdens piegādi iedzīvotājiem.

2.7. Pēdējos gados daudzās ES valstīs notikusi ūdensapgādes un notekūdeņu attīrīšanas pakalpojumu nodošana atpakaļ pašvaldībām (remunicipalizācija). It īpaši ar pakalpojumu privatizāciju saistītā negatīvā pieredze piespiedusi pilsētas un pašvaldības atgriezt vispārējas nozīmes pakalpojumus publiskajā īpašumā. Privatizācijai bieži sekoja mazāki ieguldījumi

([3]) https://www.aquapublica.eu/sites/default/files/article/file/20230310_Joint%20statement_EPR%20scheme.pdf.
([4]) https://www.un.org/Depts/german/gv-64/band3/ar64292.pdf.
([5]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2020/2184 (2020. gada 16. decembris) par dzeramā ūdens kvalitāti (OV L 435, 23.12.2020., 1. lpp.).
([6]) Padomes Direktīva 91/271/EEK (1991. gada 21. maijs) par komunālo notekūdeņu attīrīšanu (OV L 135, 30.5.1991., 40. lpp.).
([7]) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/qanda_22_6281.
([8]) https://wires.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/wat2.1633.
([9]) *Europe's next crisis: Water [Nākamā Eiropas krīze: ūdens] – POLITICO*.

infrastruktūrā, sliktāki darba apstākļi, augstākas izmaksas patērētājiem un kontroles un zinātības zaudēšana ([10]). Ar remunicipalizāciju pilsētas un pašvaldības var atgūt politiskās rīcības iespējas, demokrātisku kontroli un ietekmi uz ūdensapgādi ([11]).

2.8. Ūdens ir politiski un sociāli ļoti nozīmīgs jautājums, kam nepieciešama ilgtermiņa pieeja, kas nav savienojama ar vēlēšanu cikliem un liek publisko lēmumu pieņēmējiem pielikt lielas pūles saistībā ar ieguldījumiem, kā arī ar darbības un uzturēšanas izmaksām. Lai iedzīvotāji varētu pilnībā īstenot demokrātisku kontroli, ir jānodrošina, ka viņi pārzina ūdens aprites ciklu un tā cenu.

3. **Vispārīgas piezīmes**

Ūdensapgādes sociālā dimensija

3.1. Ūdens ir dzīvībai svarīgs, taču klimata krīzes dēļ arvien ierobežotāks resurss. Tāpēc EESK aicina izstrādāt ES zilo kursu, lai vairotu informētību par šo vitāli nozīmīgo resursu. EESK iesaka kartēt ūdens infrastruktūras pašreizējo stāvokli un ūdens pieejamību katrā dalībvalstī, lai iegūtu aktuālu informāciju par esošās ūdens infrastruktūras stāvokli un apzinātu steidzamas ieguldījumu vajadzības.

3.2. EESK uzsver, ka ūdens ir nevis parasta prece, bet gan mantojums, kas jāsargā un jāaizstāv ([12]). EESK uzskata, ka vispārēja piekļuve kvalitatīvam dzeramajam ūdenim un sanitārijai par iedzīvotājiem pieņemamām cenām būtu jāuzskata par sabiedrisku labumu, nevis tikai par preci un pilnībā jāievēro LESD 14. pants un LES un LESD pievienotais 26. protokols. Šajā saistībā EESK iesaka Eiropas Savienībai pieņemt un stiprināt tiesisko regulējumu attiecībā uz ūdens koncesijas līgumiem, lai nodrošinātu gan universālu piekļuvi ūdens un kanalizācijas sistēmām par pieņemamu cenu un ar atbilstošiem kvalitātes standartiem, gan arī ekosistēmu atjaunošanu un aizsardzību un lai gādātu par nepieciešamajiem ieguldījumiem infrastruktūrā. Ar sekmīgo Eiropas pilsoņu iniciatīvu "*Right2Water*" ([13]) panāktie un Direktīvā 2014/23/ES par koncesijas līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanu nostiprinātie izņēmumi attiecībā uz ūdeni un notekūdeņiem ir jāsaglabā arī turpmāk un pilnībā jāievēro LESD 14. pants un LES un LESD pievienotais 26. protokols. It īpaši klimata krīzes dēļ EESK arī iebilst pret jebkāda veida obligātu liberalizāciju tādā sensitīvā jomā kā ūdens un notekūdeņu apsaimniekošana un aicina tā vietā stiprināt vispārējas nozīmes sabiedriskos pakalpojumus ūdens apsaimniekošanas un citās jomās.

3.3. EESK aicina Komisiju un dalībvalstis visās ūdens resursu politikas jomās piemērot tiesībās balstītu pieeju un pievērsties ūdens nabadzības problēmai, tādējādi pieskaņojoties arī Eiropas sociālo tiesību pīlāram. EESK ierosina veicināt vienotu pieeju ūdens trūkuma problēmas izpratnei ES līmenī un izstrādāt visaptverošu ūdens trūkuma definīciju, lai katra dalībvalsts saskaņā ar Eiropas definīciju varētu izstrādāt savu kontekstuālo definīciju. Būtu jādara pieejami publiskie līdzekļi infrastruktūras attīstībai, lai pievērstos it īpaši resursu ziņā nabadzīgu īpašumu īpašniekiem un sociāli nelabvēlīgā situācijā esošiem pilsētu un lauku apvidiem, kuriem nepieciešama infrastruktūras atjaunošana.

3.4. EESK uzsver, ka taisnīga pārkārtošanās ir ne tikai finansējuma jautājums. Tā ietver arī mērķi radīt pienācīgas kvalitātes nodarbinātību, kvalitatīvi augstvērtīgas darbvietas un sociālo nodrošinājumu, saglabāt ES uzņēmumu konkurētspēju, tāpēc vajadzīgi īpaši pasākumi visos līmeņos, it īpaši reģionu līmenī.

3.5. Arvien vairāk ES reģionu saskaras ar ūdens trūkumu ([14]). Tas uzskatāmi parāda, cik neatliekams uzdevums ir radīt noturīgas ūdens resursu apsaimniekošanas infrastruktūru, it īpaši nodrošināt krātuvju jaudu. Iespējama ūdens trūkuma gadījumā jānodrošina ūdensapgāde cilvēkiem un cilvēku pamatvajadzību apmierināšanai, un tā jāuzskata par svarīgāku

([10]) *Getzner, Köhler, Krisch, Plank* (2018. gads) – Galaziņojums (garā versija): "*Vergleich europäischer Systeme der Wasserversorgung und Abwasserentsorgung*" [Eiropas ūdensapgādes un sanitārijas sistēmu salīdzinājums]. Izdevumā: *Informationen zur Umweltpolitik*, 197, https://emedien.arbeiterkammer.at/viewer/ppnresolver?id=AC15177626.

([11]) https://www.epsu.org/search?f%5B0%5D=policies%3A56.

([12]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2000/60/EK (2000. gada 23. oktobris), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (OV L 327, 22.12.2000., 1. lpp.), 1. apsvērums.

([13]) https://right2water.eu/.

([14]) https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC133025.

nekā ūdens izmantošana rūpniecībā, tūrismā un lauksaimniecībā. Dalībvalstīm tas ir jāgarantē. Tas ir nepieciešams, lai novērstu ūdens trūkuma izraisītus konfliktus, kas jau vērojami citās pasaules daļās. Tāpēc steidzami vajadzīgs ES zilais kurss, citastarp, lai nodrošinātu, ka turpmāk ūdens pieejamībai un sadalei tiek pievērsts vairāk uzmanības un ka tiek stiprināta pētniecība un inovācija.

Ūdens kvalitāte un attīrīšana

3.6. EESK aicina labāk piemērot piesardzības principu un principu "piesārņotājs maksā", lai uzlabotu ūdens kvalitāti un izmaksas novirzītu uz piesārņotājiem, nevis patērētājiem. Gruntsūdeņiem jābūt ar dzeramā ūdens kvalitāti, lai nebūtu vajadzīga dārga un energoietilpīga attīrīšana līdz dzeramā ūdens kvalitātei.

3.7. It īpaši lauksaimniecības, pārtikas ražošanas un rūpniecības notekūdeņi veicina difūzu piesārņojumu ar nitrātiem un pesticīdiem, tādēļ gruntsūdeņi bieži nesasniedz labus ķīmiskos rādītājus. Tāpēc tiesību akti attiecībā uz lauksaimniecību (piemēram, KLP), rūpniecību un ķīmijas jomu (piemēram, Pesticīdu regula) ir jāizstrādā tā, lai tiem nebūtu negatīvas ietekmes uz ūdens ekosistēmām.

Ūdens izmantošana un izšķērdēšana

3.8. EESK vērš uzmanību uz lielajām problēmām, ar kurām pašvaldības saskaras ūdensobjektu izveides un uzturēšanas jomā. Lai šīs problēmas risinātu, būtu jāturpina attīstīt un būtiski atvieglot pašvaldību sadarbību, kas dotu iespēju uzlabot gan ūdensapgādes un sanitārijas pakalpojumu sniedzēju, gan arī ūdensobjektu izveides un uzturēšanas snieguma rādītājus un nodrošinātu šo vispārējas nozīmes pakalpojumu ilgtermiņa dzīvotspēju lauku apvidos. Tāpēc EESK aicina Komisiju paplašināt juridisko rīcības brīvību, it īpaši publiskā iepirkuma tiesību jomā.

3.9. Komisija lēš, ka Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvas pārskatīšanas radītās kopējās izmaksas pārsniedz 3,8 miljardus EUR gadā. Lielākā daļa šo izmaksu būtu jāsedz mājsaimniecībām ([15]), un tas vēl vairāk palielinātu sanitārijas izmaksas, kas būtu īpaši smags slogs finansiāli visneaizsargātākajām sabiedrības grupām. Tāpēc EESK aicina sadalīt radītās izmaksas un ieguvumus tā, lai netiktu radīts slogs mājsaimniecībām.

3.10. EESK uzskata, ka ir ievērojami jāsamazina gan tīklu noplūdes radītie ūdens zudumi, kas dažās ES valstīs pārsniedz 20 % ([16]), gan arī ūdens izšķērdēšana lauksaimniecībā, rūpniecībā, būvniecībā un tūrismā. Šīs nozares var sekmēt risinājumu meklējumus, izvēršot pētniecību un inovāciju saistībā ar ūdens resursu patēriņa ziņā efektīviem paņēmieniem un labāk liekot lietā pieejamās zināšanas (piemēram, pilienveida apūdeņošana, ūdeni taupošu kultūraugu audzēšana, aprites ekonomikas stiprināšana, pārtikas ražošanas pielāgošana vietējiem apstākļiem utt.).

3.11. Informēti iedzīvotāji mājsaimniecībā ūdeni taupa vairāk. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē ES tiesību aktos dzeramā ūdens piegādātājiem un notekūdeņu apsaimniekošanas dienestiem izvirzītās paplašinātās prasības sniegt mājsaimniecībām informāciju.

Ūdensceļi

3.12. Klimata krīze būtiski ietekmē ūdensceļus visā pasaulē. Preču un cilvēku pārvadājumus īpaši ietekmē zems ūdens līmenis upēs, nokrišņu režīma izmaiņas, arvien biežāki ekstremāli laikapstākļi un jūras līmeņa paaugstināšanās.

3.13. Kuģošanas ceļu dziļums samazinās, un ostu un slūžu infrastruktūra ir jāpielāgo jaunajiem apstākļiem. Tas izraisa izmaksu pieaugumu un kuģu gaidīšanas laika paildzināšanos un palēnina preču pārvadājumus.

([15]) Ietekmes novērtējumā minētais izmaksu sadalījums: 51 % izmaksu sedz mājsaimniecības, 22 % – publiskie izdevumi un 27 % – rūpniecība.

([16]) https://emedien.arbeiterkammer.at/viewer/ppnresolver?id=AC15249737.

3.14. Jāveic pasākumi, lai pielāgotu ostu un slūžu infrastruktūru un uzlabotu kuģošanas kanālu un maršrutu plānošanu, un tādā veidā nodrošinātu, ka turpmāk ir iespējami droši un efektīvi pārvadājumi pa ūdensceļiem.

3.15. EESK uzskata, ka būtiska nozīme ir Eiropas Savienības ūdensceļu izbūvei un labākai savienošanai. Šajā saistībā uzmanība būtu jāpievērš arī intermodalitātei, kā minēts atzinumā TEN/764 ([17]).

Enerģētika

3.16. Stāvoklis enerģijas tirgos 2022. gada augustā parādīja, ka klimata krīzes dēļ nav 100 % uzticamu enerģijas avotu. Piemēram, ir vērojama sausuma ietekme uz hidroenerģijas un kodolenerģijas ražošanu.

3.17. EESK atzinīgi vērtē centienus izmantot hidroenerģiju atjaunīgo energoresursu elektroenerģijas ražošanai un uzkrāšanai, taču norāda, ka klimata krīzes izraisītais ūdens trūkums ilgtermiņā negatīvi ietekmēs elektroenerģijas ražošanu un uzkrāšanu. Tādējādi samazinās ražošana, un tas var arī negatīvi ietekmēt elektrotīklu. Arī turpmāk jāatbalsta atjaunīgo energoresursu izmantojuma strauja paplašināšana, it īpaši saules un vēja enerģijas jomā, lai varētu kompensēt hidroelektrostacijās iegūtās enerģijas iespējamo nepietiekamību.

3.18. EESK norāda, ka transporta elektrifikācijas dēļ var arī pieaugt ūdens patēriņš, jo akumulatoru ražošanā izmantotajiem elektrolītiem ir vajadzīgs ievērojams ūdens daudzums. Tāpēc akumulatoru rūpnīcu izveide ir rūpīgi jāplāno.

3.19. EESK norāda, ka atjaunīgiem energoresursiem parasti vajadzīgs mazāk ūdens nekā tradicionālā fosilā kurināmā ieguvei un pārstrādei, tomēr viens atjaunīgais enerģijas avots ir saistīts ar ievērojamu ūdens patēriņu, proti, biodegvielas. Biodegvielu ražošanai audzēto kultūraugu apūdeņošanai un pārstrādei ir vajadzīgs liels ūdens daudzums, kas jānodrošina ar ūdens infrastruktūru un sadales tīkliem.

3.20. EESK norāda, ka kodolenerģijas ražošanai ir vajadzīgs liels dzesēšanas ūdens apjoms. Klimata krīze paaugstina temperatūru un vienlaikus pazemina upju ūdens līmeni. Paaugstinoties temperatūrai, kodolelektrostacijām ūdens nepietiekamības dēļ ir jāsamazina veiktspēja. Turklāt pārāk silta dzesēšanas ūdens novadīšana palielina skābekļa saturu upēs, un tas negatīvi ietekmē ūdens ekoloģiju un biodaudzveidību ([18]).

4. **Īpašas piezīmes**

4.1. EESK kritiski vērtē to, ka ES ūdens resursu politika nav saskaņota ar ES politiku citās jomās, un aicina Komisiju ieviest uzlabojumus, lai nepieļautu savstarpēji pretrunīgus politikas pasākumus un mērķus.

4.2. EESK atzinīgi vērtē Komisijas lēmumu pārstrādāt Dzeramā ūdens direktīvu, lai līdz minimumam samazinātu ūdens zudumus ūdensvados ([19]). EESK norāda, ka ir steidzami nepieciešami ātri pasākumi un publiskā un privātā sektora ieguldījumi ūdens infrastruktūrā, lai izvairītos no ūdens zudumiem un nodrošinātu svarīgas ūdens infrastruktūras ilgtermiņa noturību un ilgtspēju. Ja rodas ūdens noplūdes, pret tām jāattiecas kā pret ārkārtas situāciju. Šādos gadījumos, lai nekavējoties apturētu noplūdes, būtiska nozīme ir zinošam personālam un aprīkojumam.

4.3. Attiecībā uz infrastruktūras projektu finansēšanu publiskajam sektoram līdz šim lielākais šķērslis vienmēr ir izrādījušies stingri budžeta noteikumi. Tāpēc jāpanāk, lai projekti, kas saistīti ar ES zaļo kursu, enerģētisko neatkarību un digitālo nozari, būtu atbrīvoti no visiem noteikumiem, kuri kavē šādus publiskos ieguldījumus. Tāpēc saskaņā ar iepriekšējiem atzinumiem ([20]) EESK iesaka publiskajiem ieguldījumiem piemērot "līdzsvarota budžeta normu".

([17]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Grozīts priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Savienības pamatnostādnēm Eiropas transporta tīkla attīstībai un ar ko groza Regulu (ES) 2021/1153 un Regulu (ES) Nr. 913/2010 un atceļ Regulu (ES) Nr. 1315/2013" (COM(2022) 384 final/2 – 2021/0420 (COD)) (OV C 75, 28.2.2023., 190. lpp.).

([18]) https://www.dw.com/de/wie-k%C3%BChlen-hei%C3%9Fe-l%C3%A4nder-ihre-kernkraftwerke/a-49758541.

([19]) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32020L2184.

([20]) Sk., piemēram, 1. zemsvītras piezīmi.

4.4. EESK atbalsta ierosināto Direktīvas 2006/118/EK ([21]) un Direktīvas 2008/105/EK ([22]) pārskatīšanu un robežvērtību ieviešanu attiecībā uz perfluorētiem un polifluorētiem ķīmiskiem savienojumiem un mikroplastmasu. Eiropas Revīzijas palātas īpašajā ziņojumā uzsvērts, ka, neraugoties uz ievērojamām darbības un ieguldījumu izmaksām, ūdensapgādes sektorā netiek konsekventi piemērots princips "piesārņotājs maksā" ([23]).

4.5. EESK norāda: lai varētu uzturēt un attīstīt ilgtspējīgu un noturīgu ūdensapgādes infrastruktūru un sadales tīklus, ir vajadzīgs kvalificēts darbaspēks un it īpaši speciālisti un ir vajadzīga atbilstoša zināšanu pārvaldība, t. i., stratēģiskas un operatīvas darbības, kas optimizē zināšanu izmantošanu. EESK aicina radīt vajadzīgās struktūras un darba apstākļus, lai šajā jomā netrūktu darbinieku un būtu pieejams pietiekams skaits speciālistu, kas spētu īstenot vajadzīgos pasākumus.

4.6. EESK atzīmē, ka pašreizējais digitalizācijas process ūdensapgādes nozarē arī palielina riskus datu drošības un datu aizsardzības jomā. Tāpēc ir svarīgi garantēt, ka savākto datu apstrāde notiek saskaņā ar visstingrākajiem datu aizsardzības noteikumiem. Vienlaikus, ņemot vērā pieaugošos draudus, ko kritiskajai infrastruktūrai rada kiberuzbrukumi, ūdensapgādes infrastruktūras un sadales tīklu jomā īpaša vērība jāvelta kiberdrošībai.

4.7. Daudzās dalībvalstīs to uzņēmumu integrācija, kas iesaistīti dzeramā ūdens ieguvē un sadalē, notekūdeņu apsaimniekošanā un ūdens attīrīšanā, ir nepietiekama vai nemaz nav notikusi. EESK uzskata, ka, uzticot vadību un pārvaldību vienai publiskajai organizācijai, varētu ietaupīt izmaksas un paaugstināt efektivitāti.

Briselē, 2023. gada 13. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Oliver RÖPKE

([21]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/118/EK (2006. gada 12. decembris) par gruntsūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu un pasliktināšanos (OV L 372, 27.12.2006., 19. lpp.).

([22]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/105/EK (2008. gada 16. decembris) par vides kvalitātes standartiem ūdens resursu politikas jomā, un ar ko groza un sekojoši atceļ Padomes Direktīvas 82/176/EEK, 83/513/EEK, 84/156/EEK, 84/491/EEK, 86/280/EEK, un ar ko groza Direktīvu 2000/60/EK (OV L 348, 24.12.2008., 84. lpp.).

([23]) https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_12/SR_polluter_pays_principle_LV.pdf.